

בענין ביקור חולים לע"נ שרה בת אברהם יהושע ע"ה לע"נ לאה בת ראובן ע"ה

#1 מסכת סוטה דף יד.

ואמר רבי חמא ברבי חנינא, מאי דכתיב: (דברים יג) אחרי ה' אלקיכם תלכו וכי אפשר לו לאדם להלך אחר שכינה והלא כבר נאמר: (דברים ד) כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא, אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה, מה הוא מלביש ערומים, דכתיב: (בראשית ג) ויעש ה' אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם, אף אתה הלבש ערומים; הקב"ה ביקר חולים, דכתיב: (בראשית יח) וירא אליו ה' באלוני ממרא, אף אתה בקר חולים; הקב"ה ניחם אבלים, דכתיב: (בראשית כה) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו, אף אתה ניחם אבלים; הקב"ה קבר מתים, דכתיב: (דברים לד) ויקבר אותו בגיא, אף אתה קבור מתים.

#2 מס' בבא מציעא ל:

דתני רב יוסף: (שמות יח) והודעת להם - זה בית חייהם, את הדרך - זו גמילות חסדים, (אשר) ילכו - זה ביקור חולים, בה - זו קבורה, ואת המעשה - זה הדין, אשר יעשון - זו לפני משורת הדין. אמר מר: (אשר) ילכו - זה ביקור חולים, היינו גמילות חסדים! - לא נצרכה אלא לבן גילו. דאמר מר: בן גילו נוטל אחד מששים בחליו, ואפילו הכי מבעי ליה למיזל לגביה.

#3 מס' נדרים לט:

אמר ריש לקיש: רמז לביקור חולין מן התורה מנין? שנאמר (במדבר טז) "אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל אדם וגו'." מאי משמע אמר רבא אם כמות כל האדם ימותון אלה, שהן חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן, מה הבריות אומרים - לא ה' שלחני לזה

#4 רמב"ם הל' אבל פרק יד:א

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים, ולהתעסק בכל צרכי הקבורה, לשאת על הכתף, ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור, וכן לשמח הכלה והחתן, ולסעודם בכל צרכיהם, ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להם שיעור, אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך, כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים, עשה אתה אותן לאחיך בתורה ובמצות.

#5 מס' נדרים מ.

מעשה? בתלמיד אחד מתלמידי ר' עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס ר' עקיבא לבקרו, ובשביל שכיבדו וריבצו לפניו חיה, א"ל: רבי, החייתני! יצא ר' עקיבא ודרש: כל מי שאין מבקר חולים - כאילו שופך דמים. כי אתא רב דימי אמר: כל המבקר את החולה - גורם לו שיחיה, וכל שאינו מבקר את החולה - גורם לו שימות. מאי גרמא? אילימא כל המבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר את החולה - מבקש עליו רחמים שימות, שימות ס"ד? אלא, כל שאין מבקר חולה - אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות.

#6 שו"ת ציץ אליעזר חלק ה:ג

לפי"ז דעיקר מצות הביקור חולים הוא בכדי לעיין בצרכי החולה ולעשות לו מה שצריך, חשבתי מקום ללימוד היתר לפטור מלבקר במקום שבוטחים שנעשה ע"י אחרים כל מה שהחולה נצרך, ובפרט כשנמצא בבית חולים... ואין שם שום מקום לעיין בצרכי החולה ובעשיית צרכיו מה שצריך, וא"כ הרי יורד מאליו הענין החיוני שנתלה בו עיקר מצות הביקור חולים, וממילא הרי נחלש מאליו גם החיוב העיקרי למצות הביקור שבא בעיקרו בגלל הענין החיוני הנ"ל. אולם מסוגית הגמ' בנדריים מ. משמע דכשם שמעיקר ממתרת מצות הביקור הוא בכדי לעיין בצרכי החולה, כך לא פחות מאותה מדה ישנו בעיקר מטרת מצות הביקור בכדי להתעורר ע"י כבבשת רחמים עליו בתפלה ותחנונים, וכך ראיתי בתורת האדם להרמב"ן... הרי מפורש יוצא מדברי הרמב"ן שמעצם מטרת מצות הביקור הוא גם בעיקר בכדי שיבקש עליו רחמים ועד כדי כך שאם בקר ולא בקש לא קיים המצוה, ועוד זאת שממתרת מצות הביקור הוא גם בכדי שהחולה ימצא נחת רוח עם חבריו, ושני טעמים אלה הרי נמצאים בתדירות גם כשישנם מי שיטפלו בצרכיו

#7 ספר של"ה הקדוש / מס' פסחים / פרק נר מצוה

ביקור חולים הוא בגוף ונפש וממון. בגוף כיצד, ירוץ ויתעסק בכל צרכיו ולהמציא לו כל רפואותיו וכן יטרח בגופו ביתר צרכיו... בנפש כיצד, ישפוך נפשו בתחינות להתפלל להש"י שישלח לו רפואה שלימה. בממון כיצד, לראות אם אין להחולה ממון כל צרכו להשתדל לו כי צרכי החולי הם מרובות:

#8 מס' נדרים מ.

אמר רב שישא בריה דרב אידי: לא ליסעוד איניש קצירא לא בתלת שעי קדמייתא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא, כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמי, תלת שעי קדמייתא - רווחא דעתיה, בתרייתא - תקיף חולשיה... ואמר רבין אמר רב: מניין שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה? שנאמר: יי יסעדנו על ערש דוי. תניא נמי הכי: הנכנס לבקר את החולה, לא ישב לא על גבי מטה ולא ע"י ספסל ולא על גבי כסא, אלא מתעטף ויושב ע"י קרקע, מפני שהשכינה שרויה למעלה ממטתו של חולה, שנאמר: יי יסעדנו על ערש דוי.

#9 שו"ע יו"ד שלה:ד

אין מבקרין החולה בג' שעות ראשונות של יום, מפני שכל חולה מיקל עליו חליו בבקר, ולא יחוש לבקש עליו רחמים. ולא בג' שעות אחרונות של יום, שאז מכביד עליו חליו ויטייאש מלבקש עליו רחמים. (וכל שביקר ולא ביקש עליו רחמים, לא קיים המצוה) (ב"י בשם הרמב"ן)

#10 ערוך השלחן שלה: ח

ואין זה איסור אלא עצה בעלמא לפיכך לא נהגו עתה לדקדק בזה

#11 ספר אהבת חסד (חפץ חיים) ג:ג

ואם הוא רץ לדרכו וכשלא יבקר באלו הזמנים לא יבקר כלל, נראה שטוב יותר שיבקר עכ"פ באלו הזמנים משיבטל מצוה זו לגמרי, כי אולי יועיל לו בביקורו לאיזה דבר לרפואה

#12 גשר החיים א:ג

התפילה שמתפלל עבור החולה בבואו לבקרו – אם בפניו תהא קצרה מאד ובלחישא... והביע לו ברכה יכול לברכו לא דוקא בלחישא.

#13 שו"ע יו"ד שלה:ו

יכול אותו בתוך חולי ישראל שיאמר: המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל...

#14 ש"ך שם ס"ק ד

בתוך חולי ישראל - שמתוך שכוללו עם אחרים תפלתו נשמעת יותר:

#15 מס' ברכות לד.

אמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא קמדכר שמה דמרים

#16 מגן אברהם או"ח קיט:א

...המבקש רחמים על חברו א"צ להזכיר שמו (ברכות לד) וה"מ בפניו אבל כשמתפלל שלא בפניו צריך להזכיר שמו (מהרי"ל):

#17 שו"ת אגרות משה חלק יו"ד א' סימן רכג

ובדבר בק"ח על ידי שאלה בטעלעפאן... הנה פשוט לע"ד שאף שמקיים מצוה דבק"ח אבל אינו שייך לומר שיצא י"ח כיון שחסר בבקור זה ענינים האחרים שיש בבק"ח. ורק יצא מזה שאם א"א לו לקיים בהליכה לשם לא נפטר לגמרי אלא צריך לבקרו במה שאפשר לו לכה"פ ענין אחד או שנים שהוא גם ע"י הטעלעפאן... אבל בחולה שאפשר לבקרו בפניו מחוייבין לבקרו בפניו בשביל הטעם שימצא נחת רוח בזה שאין שייך זה שלא בפניו. וגם מחמת שמהראיה מתרגש המבקר יותר ומבקש ביותר תחנונים וכדכתב גם כתר"ה וגם אולי מתקבלת שם התפלה ביותר משום דהשכינה מצויה שם עם החולה... ובכלל לע"ד אין שייך לומר שהעיקר הוא בשביל התפלה הא כל ענין הוא חשוב מצד עצמו... אך יש חלוק בין תפלה לשאר ענינים שבשביל תפלה היא מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים דאף שגם אחרים יתפללו מ"מ עדיף כשיש עוד מתפללים עליו ובשאר ענינים היא מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים...

#18 שו"ת ציץ אליעזר חלק ה-רמת רחל פרק ו

לכן לפענ"ד באשר אין אפשרות לכל אנשי עיר, ובפרט בעיר גדולה, שכל אחד ילך לבקר את החולה, לכן העצה היעוצה בכדי לצאת ידי חובת המצוה היא, ביסוד בכל עיר ועיר חברת בקור חולים שתהא מטרתה קודש לבקר בבית החולה לדאוג לצרכיו, ולכל מי שזקוק לבית חולים לסדרו שם, ואנשי חברה זאת יהיו מיסודם גם כאנשי - מעמד כשליחם ובא כחם של עיר זאת בכל הקשור בענפי מצוה זאת כלול גם בשמיעת ובהבחנת צערם של החולים והבקשת רחמים עבורם וכן בהשמעת צערם לרבים שיבקשו עליהם רחמים שיחיה ע"י שידעו עניינו של חולה (עיי' נדרים דף מ' ע"א וברש"י ד"ה לא, ובבה"ג ה' הספד), באופן כזה יצאו אנשי העיר פחות או יותר ידי חובת המצוה, כי זהו בדומה למ"ש הרמב"ם שם בפ"ד מאבל ה"ג בנוגע למצות לוי האורחים דבית דין היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום, והגע בעצמך הרי ביקור חולים מצוה על הכל, ואיך אפשרי הדבר ובפרט בעיר גדולה אשר אנשיה רבים שכולם יבקרו אצל כל חולה, ובע"כ כנ"ל שיקיימו הדבר ע"י התקנת שלוחין.

#19 רמב"ם פירוש המשניות - מסכת פאה פרק א

וענין מה שאמר אוכל פירותיהן והקרן קיימת לו, מה שאומר לך כי המצות כולן נחלקין בתחלה על שני חלקים, החלק האחד במצות המיוחדות לאדם בנפשו, במה שיש בינו ובין הקדוש ברוך הוא, כגון ציצית ותפילין ושבת ועכו"ם, והחלק השני במצות התלויות בתועלת בני אדם קצתם עם קצתם, כגון אזהרה על הגניבה והאונאה והאיבה והנטירה, וכגון הצווי באהבת איש את חברו, ושלא יסית אדם להזיק לחבירו, ואל יעמוד על דם רעהו, וכבוד אבות והחכמים שהם אבות, והכל כשיעשה האדם המצות המיוחדות לנפשו, מה שיש בינו ובין בוראו, תחשב לו לצדקה ויגמלהו הקב"ה עליה לעוה"ב, כמו שנבאר בפרק חלק, וכשיעשה האדם המצות התלויות בתועלת בני אדם זה עם זה, כמו כן תחשב לו לצדקה לעוה"ב, לפי שעשה המצות, וימצא טובה בעוה"ז בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם, כי כשינהג מנהג הזה וינהגו אחרים כמנהגו, יקבל כמו כן שכר מהענין ההוא, וכל המצות שבין אדם לחבירו נכנסות בגמ"ח, ושים לבך עליהם כי כן תמצאם, שהרי הלל הזקן (שבת דף לא.) כשאמר לו הנכרי למדני תורה על רגל אחד, אמר לו דעלך ביש לחברך לא תעביד, וכשתחקור על הענין הזה תמצא ת"ת שקול כנגד הכל, כי בת"ת יזכה האדם לכל זה, כמו שביארנו בתחלת דברינו שהתלמוד מביא לידי מעשה: